

วิสัยทัศน์ในลัทธิกับสังคมการปกครองและอาเซียนเศรษฐกิจ

ผศ.บัญชา จำปารักษ์
อาจารย์ประจำ มจร วช.อุบลราชธานี

ความนำ

สังคมโลกปัจจุบันในอาเซียน ปรากฏการณ์ที่ได้พบเห็นจากอินเทอร์เน็ตโลกออนไลน์ที่สำคัญเรื่องหนึ่ง คือความแตกต่างและแตกแยกผู้คนในโลก ตั้งแต่ครอบครัวจนถึงประชาคมอาเซียนระหว่างประเทศทั้งที่เรามีกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมาย ที่กำหนดขึ้นมาเพื่อให้อยู่กันอย่างสันติปรองดองและความคิดพื้นฐานที่สำคัญอันหนึ่งของกฎเกณฑ์ก็คือ แนวคิดที่มองไกลใน สิทธิ ที่มีความหมายถึงอำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง อันผู้มีสิทธิย่อมเรียกร้องได้

ในทางพระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องว่า เป็นศาสนาแห่งปัญญา ในพระไตรปิฎกได้ให้แนววิสัยทัศน์ของสิทธิ แตกต่างจากวิสัยทัศน์ของสังคมปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับว่า สังคมพุทธในอาเซียนเป็นสังคมแห่งความปรองดองสงบมีสันติสุข เช่น คำว่า สิทธิ เป็นคำที่คุ้นเคยกันในสังคมอาเซียนปัจจุบันเป็นคำที่ใช้อ้างถึงเพื่อแสดงความชอบธรรมในสิ่งเราทำ เช่น เรามีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และบ่อยครั้งที่มักจะอ้างถึง สิทธิ เพื่อแสดงถึงความชอบในสิ่งที่เราเห็นว่าควรได้รับจากผู้อื่นและสังคม เช่น สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจทรัพย์สิน แม้คำว่า สิทธิจะเป็นสิ่งที่คุ้นเคยกันและสังคมปัจจุบันให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ โดยเชื่อว่าเมื่อมีการตกลงรับรองเรื่องสิทธิต่างๆ แล้ว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะดีขึ้น ดัง เช่นองค์การสหประชาชาติได้ออกกติกามากมายเกี่ยวกับสิทธิ ที่สำคัญคือ สิทธิมนุษยชน ที่เป็นมาตรฐานของการออกข้อตกลงต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิ แต่ที่ปรากฏว่า ความยุติธรรมและการละเมิดสิทธิต่างๆ กลับมีมากขึ้น และบางครั้ง ข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธินี้เองกลับกลายเป็นเครื่องมือให้บางประเทศใช้เป็นเหตุในการละเมิดสิทธิของประเทศอื่น ความเข้าใจเรื่องสิทธิที่ผิดไม่เพียงมีปัญหาต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น ยังก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบกพร่อง ปรากฏการณ์หลายกรณีที่เป็นความขัดแย้งความไม่สันติปรองดอง เกิดเพราะเหตุที่ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจในคำว่า สิทธิ ไม่เท่ากัน สิทธิ คำนี้ไม่ใช่เป็นคำใหม่ของสังคมไทยภาษาไทยมีคำนี้ใช้มานานแล้ว โดยเป็นศัพท์จากภาษาบาลี จึงอาจกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธ นำคำว่า สิทธิ มาสู่สังคมไทย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาเพื่อ

พระพุทธศาสนามองว่า มนุษย์เป็นผู้สามารถฝึกได้ คือพัฒนาตนเองได้ โดยนัยนี้ สิทธิ ที่มีความหมายว่า การสำเร็จด้วยดีเอง การถึงด้วยดีเอง สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกความมีคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ในพระไตรปิฎก บ่อมีการใช้คำ สิทธิ ในความแบบปัจจุบัน แต่มีความหมายที่มีความหมายแบบ สิทธิตามธรรมชาติ ในความถึงสิ่งซึ่งถูกต้องเป็นธรรมจากการค้นคว้าครั้งนี้จึงได้สรุปจำแนกที่มาของสิทธิ ได้เป็น ๗ ทาง จัดเป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ สิทธิในชีวิต ปรากฏในฉินโนวาหสูต^๓ กรณีพระฉินนะอาพาธหนัก และคิดฆ่าตัวตาย ด้วยศาสตรา

กลุ่มที่ ๒ สิทธิในทรัพย์สิน ปรากฏใน อัคคัณฺฐสูต^๔ พระพุทธองค์ทรงบรรยายกำเนิดของ สิทธินี้ และพระไตรปิฎกยังได้แสดงเรื่องกรรมสิทธิ์อีกหลายกรณี เช่น เรื่องคนเฝ้าสวน^๕ เรื่องการมีของใช้ส่วนตัว^๖ เช่นในจิวัรวรรค หรือ ปัตตวรรค เรื่องการฝาก การยืม การสัญญา^๗ เป็นต้น

กลุ่มที่ ๓ สิทธิจากหน้าที่ สิทธิจากคุณสมบัติ สิทธิจากความสามารถ เป็นสิทธิเนื่องด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น สิทธิจากหน้าที่ ในอัคคัณฺฐสูต ทรงแสดงกำเนิดของตำแหน่งหน้าที่และ สิทธิ รวมทั้งกรณีพระทัฬหาลบุตร^๘ และสิทธิจากคุณสมบัติ คุณสมบัติมักเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ในพระวินัยปิฎก อุปสัมปาเทตัพปัญจกะ^๙ แสดงคุณสมบัติอุปัชฌาย์ อาจารย์ และ บอกรหน้าที่ไว้ด้วย เป็นต้น

กลุ่มที่ ๔ สิทธิจากศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาตนเอง และสิทธิพิเศษ เป็นสิทธิที่ได้ เนื่องจากคุณลักษณะของคน หรือเฉพาะคน เช่น สิทธิจากศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาตนเอง เป็นสิทธิเกี่ยวกับความเสมอภาคของมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญอันหนึ่งของพระพุทธศาสนา มีกล่าวไว้ในวาเสฏฐสูต^{๑๐} ที่ว่ากำเนิดชาติตระกูลมิได้ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ หรือศูทร

^๓ ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๘๙-๓๙๕/๔๔๒-๔๔๗.

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๘-๑๓๘/ ๔๔-๔๕.

^๕ พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

^๖ มีการใช้คำ อนุญาต ที่แปลได้ว่า มีสิทธิ ในพระไตรปิฎก พบ ๕๔๖ หน้า ๑๕๕๕ คำ

^๗ การแสดงสิทธิลักษณะหนึ่ง คือ การทวง ปรากฏคำ ทวง ในพระวินัยปิฎก ๔ หน้า ๒๕ ครั้ง พระสุตตันตปิฎก ๑๓ หน้า ๒๒ ครั้ง

^๘ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๘๐/๔๑๒-๔๑๓.

^๙ วิ.จู. (ไทย) ๖/๔๐/๗๙.

^{๑๐} อานรายละเอียดใน วาเสฏฐสูต ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๕๔/๕๗๒.

แต่ความประพฤติของบุคคลเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างระหว่างบุคคล กรณีสำคัญ คือการอุปสมบทของสตรี พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระนางมหาประชาบดีได้สิทธิอุปสมบทนั้น เป็นต้น และสิทธิพิเศษหมายความว่า สิทธิที่มอบให้เฉพาะบุคคลที่มีคุณลักษณะพิเศษบางประการ ในพระไตรปิฎกปรากฏให้สิทธิยกเว้น^{๑๑} แก่พวกชฎิลบูชาไฟ และพวกศากยะโดยกำเนิดเคยเป็นอัญญเดียรธีย์มาให้อุปสมบทโดยไม่ต้องอยู่ปริวาสกรรม ที่เรียกว่า อัญญตติถียปริวาส^{๑๒}

บทสรุป

คำว่า สิทธิ ที่ใช้ในความหมายปัจจุบัน เป็นคำที่มีการพัฒนาการมาในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และสังคมมองไกลในสังคมการปกครองและเศรษฐกิจ ในการใช้ สิทธิ และในทางพระพุทธศาสนาว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี สามารถพัฒนาตนเองกระทั่งบรรลุจุดหมายสูงสุด ที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เสรีภาพในการหาเลี้ยงชีวิตค้าขายระหว่างอาเซียนและสังคม และหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ในหน้าที่การงานด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการคือ ๑ อุกุฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓ กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔ สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ พระพุทธเจ้าสอนทุกคน มีสิทธิ ในตนเองตามที่ชอบธรรมและเป็นไปตามธรรมชาติ มองทรัพย์สินว่าเป็นสิ่งที่ยืมใช้เพื่อให้มีชีวิตอยู่ในความเข้าใจแบบพุทธ สิทธิ มีความหมายว่า การสำเร็จด้วยดี การถึงด้วยดี สังคมแห่งสันติสมานฉันท์

^{๑๑} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๘๗/๑๔๒.

^{๑๒} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๘๖/๑๓๗.

เอกสารอ้างอิง

- ชฎานิน ปรีชญานุสรณ์. **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ : เซ็นจูรี ๒๕๕๔
- พระพรหมคุณากรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖,
กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๕๔
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : อักษร
เจริญทัศน์, ๒๕๓๘.